

Rapport från botanikdagarna 9 - 12 juli

Marika Dahllöv

Som framgått för Trollius läsare stod i år Dalarna som värdar för Svenska Botaniska Sällskapetets årliga botanikdagmar. Det var med viss spänd förväntan som styrelsen tackade ja till att arrangera dessa eftersom vi inte själva hade någon erfarenhet ens som deltagare och inte riktigt visste vad som förväntades.

FREDAG

Botanikdagarna inleddes tidigt på fredag eftermiddag och avslutades måndag eftermiddag efter lunch. Vi hade valt Stiftsgården i Rättvik som förlägningsplats. Där satt vi och "checkade" in deltagarna allteftersom de anlände från Sveriges alla hörn. Inför exkursionerna blev de 70 deltagarna indelade i två grupper som fick fara växelvis till de fyra exkursionsmålen.

Efter en välsmakande lunch begav sig de två gången ut på den första exkursionen. "Min" grupp begav sig söderut in i Leksands kommun. Huvudmålet var den vidsträckta betesmarken vid Böle-Fallsbjörken. Här går ett 50-tal kvigor och ett 50-tal hästar på bete sommartid i olika fållor som sträcker sig över sammanlagt 70 hektar. I länsstyrelsens inventering av Dalarnas ängar och betesmarker säger man att detta område "saknar motstycke i länet, såväl beträffar storlek som artrikedom". Vem i Dalarna har inte hört talas om eller kanske rent av bevistat hingstutsläppet på vårkanten? Vi fick förresten oss en liten pratstund med ordföranden i betesföreningen, Back-Gustaf. Betesmarken är huvudsakligen s k naturlig fodermark som aldrig plöjts och numera inte heller gödslas.

Bland arterna vi såg kan nämnas den otroliga mängden fältgentiana, vidare sådana andra hävdgynnade arter såsom rosettjungfrulin, majviva, stagg, ormrot, blåsuga och späd ögontröst. Mitt personliga omdöme är att detta var en underbar plats som känns helt unik, jag tror säkert att deltagarna tyckte detsamma. I kärret efter ån förevisades något så egendomligt som en tuva tvåkönad nålstarr.

Kvällens föredrag handlade om Dalarnas flora. Det hölls av Lennart Bratt som i ord och bild gav ett potpurri över de skiftande naturförhållanden och arter som förekommer i det 35 mil långa Dalarna. Som läsarna väl vet allt från fjäll till det låglänta Dalälvsområdet. Det "enda" som saknas är hav, även om det finns en Sjömansvisa från Skattungbyn! Föredraget var intressant även för en här boende.

LÖRDAG

Tidig uppstigning och frukost kl. 7. Ska man hinna se något får man ligga i, d v s inte ligga!

Idag styrde bussen norrut till att börja med. Första målet var Gåsberget, som är en lövbränna. Efter en skogsbrand kommer löv som första succession innan oftast granen tar över. Dessa 700 hektar brann 1888. Branden som förr, innan människan började manipulera i större skala, ensam stod för dynamiken i skogslandskapet har ju helt försvunnit idag. Så denna stora lövbränna är förstås unik.

Denna biotop är inte lika artrik som den vi tittade på igår, men innehåller ändå fler arter i fältskiktet än vad som finns i omgivande "normal barrskog". Nattviol och klockpyrola lyste t ex upp. De oförlikneliga tryffeljägarerna Lars Kers och Roland Carlsson stampade bokstavligen fram tryfflar ur marken. Helt plötsligt satt de där bara, med den oerhört sällsynta *Elaphomyces leveillei* frampillad ur underjorden. Konststycket upprepades sedan flera gånger av nämnda herrar. Trolleri, muttrade någon. Luktsinne, gissade andra.

Vi tog en välbehövlig fikapaus bland björkstammarna, med den speciella stämning som det ger. A. Bertilsson, Mullsjö, dristade sig att fråga Lars Kers var den vanliga hjorttryffeln växer. "Antagligen sitter du på den", blev svaret. Mycket riktigt - där Anders suttit grävde Roland Carlsson fram några ljusbruna knölar. Om dessa knölaars afrodisiakiska verkan höll sedan Kers ett livfullt kåseri.

Vidare åkte vi sedan till Storsveden. Där fick vi regnet över oss. Området är kuperat och består av övergivna slåtterängar. Jorden är kallvik och artrikedomen fortfarande stor, trots upphörd hävd. Vi såg bl a guckusko, stor låsbråken, smaldunört, skogsknipprot och huvudstarr. Exkursionsledarnas sumpnycklar blev dock underkända av deltagarna.

In i bussen igen, räkna att alla är med och iväg. Avstigning vid Lenåsbäcken. Här går bäcken från Jutjäm under jord. Omgivande mark är tallhed men i den kalkpåverkade och fuktiga sänkan påträffas en ytterst särpräglad ängsvegetation.. I smultronmattorna växer fjällvedel, ängsgentiana, fjällgröe, rosettjungfrulin och, fågelstarr. Här påträffas också den mycket ovanliga smällvedeln, som endast är funnen på fem platser i Norden och är fridlyst i Dalarna.

Denna dag hann vi även med ett stopp vid Gärdsjö myr, intill Jutjärn. De främsta fynden här utgjordes av jämtstarr och sumpröksvamp. Deltagarna från sydligare nejder uppskattade säkert också att få se björnbrodd.

Kvällens inomhusaktiviteter inleddes med Svenska Botaniska Föreningens årsmöte. Det var snabbt avklarat. Av störst intresse att nämna från det är att nästa års botanikdagar kommer att förläggas i Abisko. Mer om det kommer i Svensk Botanisk Tidskrift för den som är intresserad.

Århundradets tävling utlystes: vem återfinner honungsblomster i Dalarna? Priset - en helbutelj trestjärnig konjak - ställdes ut i samlingsalen och fick stå i fred alla fyra dagarna.

Kvällens föredragshållare var Rolf Lundqvist, vår egen skogs-VIP. Titeln för hans föredrag ackompanjerat av bilder var Dalarnas skogar. På sitt sedvanliga medryckande sätt beskrev han de hotsituationer för den biologiska mångfalden som dagens skogsbruk medför. Även om det idag finns en stor ljusning i och med att skogsbolagen har börjat arbeta med det som kallas ekologisk landskapsplanering. Jämförelser gjordes också med det stora orörda område väster om Uralbergen som Rolf m fl varit och studerat.

Fina utställningar om hotade växter, Dalälvens ävjebroddsflora samt en stor kollektion daggkåpor fanns att beundra i samlingsalen.

SÖNDAG

Dagens resa gick också norrut, efter rv 81. Första stoppet gjordes i södra delen av det myrkomplex som omger Tunturiberget (651 m ö h). Myren heter Västra Skarungmyren och där utgjordes fynden främst av kryptogamer. Vad sägs om en torraka som är läckert gulgrön av varglav? Vi såg också ringlav och knottrig blåslav.

Färden gick vidare upp på Tunturiberget där bussen lämnade oss. Efter fikapaus klättrade vi neråt. I granskogen kunde vi beskåda nordbräken, f äålbräken, majbräken, tolta och spindelblomster. Sedan gick vi över de vackert sluttande myrarna Skarungmyren och Mattsåmyren. Myrarna är ovanligt artrika med arter som vitstarr, dyttåg, kung Karls spira, kärrspira, tuvsäv, snip, ängsvädd, ängsnycklar och myggblomster. Här har bedrivits slätter och det fick vi se ett påtagligt spår av i form av en kvarlämnad "stege" som använts för att lägga det översta varvet på myrhässjorna. Efter den mycket givande promenaden mötte bussen upp på andra sidan Mattsåmyren. En titt till på myrkomplexet fick vi på myren Flickran, som ligger längst sydöstut. Där fick vi bese en av Europas sällsyntaste mossor, den bleka vitmossan *Sphagnum angermanicum*.

Ämådalen var vår nästa anhalt. På en myr nära ån växte spädstarr och tågstarr. Vid ån fanns skogsklocka som tyvärr inte hade slagit ut. Detta tros utgöra en ursprunglig lokal för den idag sällsynta och starkt minskande arten.

Ett besök i Dalarna kräver väl att man beser en fäbod. Så nästa stopp skedde vid fäboden Skräddar-Djurberga. Den finns belagd från 1600-talet och är dessutom fortfarande i drift, med kaffeservering och försäljning av fäbodprodukter. Här utgör både vegetation och byggnader viktiga kulturminnen. En av karaktärsväxterna är förstås stagg. Här finns också fjällgröe, rödkämpar och blåsuga samt mer sällsynta arter som vanlig låsbräken,

topplåsbräken och höstlåsbräken. Någon ansåg sig även finna rutlåsbräken, men det rudimentära bevismaterialet försvann. Som väl de flesta känner till kan det vara rätt knepigt att få syn på de små låsbräkenartema. Vilken syn det måste ha varit när hela gruppen i sällskap med fäbodens kor genomsökte den torra kulle där vi visste att de fanns!

R. Carlsson visade frankt att daggkåporna på fäbodvallen till stor del bestod av den mycket sällsynta vågbladiga daggkåpan, *A. cymatophylla*.

Kvällen bjöd på ett mycket spännande och medryckande föredrag som behandlade Linne och dalabotaniken. Föredragshållare var professor Gunnar Eriksson från Uppsala. Att Linne blev besviken vad det gäller de botaniska upptäckterna när han kom till Dalarna 1734 kan vi ju inte riktigt förstå idag. Men Linne och hans 7 medresenärer, som färdades till häst, hade ju också andra uppdrag som vi fick höra om. Bland annat skulle man studera "näringslivet", förekomsten av naturtillgångar och folklivet.

MÅNDAG

Måndagsförmiddagens exkursion gick till Morafältet och Nörderviken. Morafältet är ett vidsträckt sandområde väster om Orsasjön. Isälvarna har här efterlämnat ett av Sveriges största och formrikaste isranddeltan. En del har vinden omlagrat till stora flygsanddyner. Vegetationen består mest av torra, lavrika hedtallskogar. Här finns arter som betecknas som värmetidsrelikter. Den mest kända är såporthen, som här har sin enda växtplats i landet utanför Öland och Gotland.

Vid Nörderviken på Sollerön finns både betade och obetade kalkfuktängar. Här finns förstas en rad kalkgynnade växter men också ett rikt fågelliv. Exklusiva bekantskaper blev här ängsstarr, kärrull, axag och otaliga ängsnycklar i blom. En halvmeterhög hybridorkide vållade uppståndelse. Till slut enades sällskapet om korsningen ängsnycklar x skogsnycklar vilka båda fanns i närheten.

Sammanfattningsvis tycker jag man kan säga att dessa botanikdagar blev mycket lyckade. Något honungsblomster lyckades dock ingen i skaran skrapa fram, och konjakten kom ograverad att hamna i förvar hos DABS i väntan på fyndet. Föreläggningen på Stiftsgården fungerade också mycket bra, maten inklusive det vi fick till matsäck gav inget i övrigt att önska. Deltagarna verkade också nöjda när det bar av hemåt på måndag eftermiddag. För många tror jag detta gav inspiration till ytterligare dalabesök. Och vem vet - kanske vissa av exkursionerna kan köras i repris och ingå i DABS programutbud, så fr ni chansen ni med!